

Verslag van het jaar 1921.

De eerste dagen van Januari waren zeer mild en groeizaam. Daarbij soms veel regen en wind, dus stormachtig. De peren in de tuinen en de tarwe zijn in den laatsten tijd zoo gegroeid, dat ze in rijen staan. Ook de graslanden zijn weelderig groen. De volgende dagen bleven onstuimig, totdat het den 14_de_ opklaarde met een weinig vorst. Slechts twee dagen hield dit stand en, opnieuw volgde weer storm en regen. Den 18_den_ en 19_den_ Januari stond het zeewater tot half den dijk. Het boezemwater in den polder staat buitengewoon hoog. Ook de binnenlanden staan met het water gelijk. De volgende dagen bleven steeds bezet met stijg_ende_ wind. Daarbij zacht en groeizaam tot het einde van Jan. Begin Februari steeds hetzelfde milde weer, hetgeen aanhield tot het einde dezer maand. Het is de laatste dagen prachtig weer. De boomen beginnen reeds knoppen te krijgen. De grond is droog, zoodat ze voor bewerking reeds in aanmerking komt. Hier en daar wordt geploegd en, veel mest uitgereden. De laatste dagen van Febr. waren buitengewoon mooi. Nachtvorsten met heerlijke dagen. Hier en daar wordt reeds gezaaid. De grond is verbazend mild. Ook Maart blijft prachtig, zoodat spoedig alle landwerk in vollen gang is en omstreeks half dezer maand alle zaaien is afgelopen. De grond is buitengewoon, het weer heerlijk. Tot 27 Maart bleef dit abnormaal mooie voorjaarsweer aanhouden. Den 26_sten_ was het te warm, hetgeen den 27_sten_ Maart onweer ten gevolge had met sneeuw en hagelbuien. De volgende beide dagen regenachtig.

De politieke toestand is weer wat duister. Tengevolge de weigering van Duitschland, zijne schadeloosstelling te betalen, is alles weer in rep en roer. Als gewoonlijk komen de communisten weer opzetten, om van de troebele toestand, passie te maken. Vooral in Duitschland maar, is het hier en daar weer onrustig.

Het weer herstelde zich weer en was het begin April prachtig. De temperatuur is zeer hoog. Alles groeit zeer vlug. De natuur is ongeveer een maand te vroeg. De boomen komen reeds in blad. De 2_de_ week was onregelmatig. Een enkelen dag wat regenbuien, overigens drogend [afgebroken op de volgende pagina].

Wat opvalt aan deze pagina:

- **"Peren in de tuinen":** In de vierde regel schreef Allersma *"De peren in de tuinen en de tarwe..."*. Dit verklaart de vreemde combinatie: de fruitbomen in de beschutte moestuinen liepen door de milde winter veel te vroeg uit, net zoals de jonge wintertarwe op de akkers al hard opkwam.
- **Hogelandse zeedijken:** De opmerking dat op 18 en 19 januari *"het zeewater tot half den dijk"* stond en het boezemwater extreem hoog was, verwijst direct naar de kwetsbare situatie van de Noordpolder vóór de moderne stormvloedkeringen.

..drogend met sterken N.O. wind. Den 8_sten_ April eene zonsverduistering, voor 85% onzichtbaar [bedoeld is: verduisterd]. Bij helderen hemel prachtig zichtbaar. Gedurende een half uur (10 uur tot 10½ uur 's morgens) schemerdonker, een enkele ster zichtbaar en erg koud. Eerst na een lange onafgebroken droogte, kwamen er den 13_den_ April vrijwel regens. Deze regen kwam zeer geschikt, daar alle zaaien zoo goed als afgelopen is en de laatstgezaaide perceelen in 't opkomen zeer bevorderde. Niettemin werd het veel kouder en volgden dagen van sneeuw- en hagelbuien. De volgende week was min of meer guur en droog. Soms erge nachtvorsten. Den 24_sten_ iets regenachtig met N. wind. De groei wordt belemmerd, hetgeen echter voor de weelderige

wintergewassen eer goed dan nadeelig is. Er loopen reeds heel wat vee en paarden buiten. De laatste week van April bleef droog en schraal, later milder en de eerste week van Mei, behoudens enkele onbeduidende buitjes, steeds drogend evenals de 2_de_ week, doch deze week warmer en soms dreigende onweersbuien. Later steeds drogend met meest N. wind. Sommige vruchten krijgen beslist behoefte aan water. Drinkwatergebrek heerscht overal, want er is, behoudens een onbeduidend buitje, reeds in geen weken, zelfs in eenige maanden, regen gevallen. Gelukkig bracht de drukkende warmte daarin spoedig verandering. Den 26_sten_ Mei ontlastte zich overal meer of minder zware onweersbuien, waarbij ook bijna overal meer of minder regen viel. Op sommige plaatsen echter hagel en ook, waar vele ongelukken, stormschade, werden veroorzaakt. (Boerderij Bruins te **Baflo** afgebrand). Later weer mooi weer en, opnieuw sterk drogend, totdat er op den 4_den_ Juni wederom regen viel, gepaard met onweersbuien. De volgende dagen waren onstuimig, drogend met veel wind en buien. Ook later aldoor sterke droogte. Het hooien is reeds vroeg in vollen gang. De klaver is vrij goed, de graslanden leveren weinig op. Gebrek aan regenwater doet zich reeds meer gevoelen. De drinkwaterloten zijn droog, de regenbakken leeg. Vele gewassen als vlas, zaderijen, jonge klaver, aardappelen en zelfs havers blijven te kort of worden verdord en geel. Daarentegen zijn de wintergranen, erwten en boonen uitstekend. Gelukkig viel er den 14_den_ Juni een milde regen, terwijl direct hierop weer mooi weer volgde. Later opnieuw droog en wegens droogte steeds sterker. Er begint beslist gebrek aan water te komen, terwijl de weiden totaal verdorren. De vee prijzen dalen geweldig. Altijd door droogte, steeds warmer. Den 9_den_ Juli kon de hooi ingehaald worden, terwijl sommige perceelen gerst eveneens klaar van huis zijn. De lucht wordt steeds heter, alles is zeer oud [vermoedelijk bedoeld: dor]. Tot de 23_sten_ Juli bleef..

Belangrijke historische correctie:

- "**Boerderij Bruins te Baflo**": Dankzij de latere pagina weten we dat Allersma de boerderijen *Noordpool* en *Zuidpool* van de familie Bruins in de Noordpolder taxeerde. De brand op 26 mei 1921 trof dus een van deze markante boerderijen onder de rook van Baflo. Dit past perfect in het geografische plaatje van dit Groningse ooggetuigenverslag.

...dit buitengewoon drogende weer aanhouden. De 23_ste_ regenbuien, die met vreugde begroet werden, ofschoon voor ons bedrijf direkt hinderlijk. Veel water kwam er niet, voor het friessche [?] was 't op. De volgende dag reeds weer droog tot dat den 28_sten_ weer regen, waardoor koelte met een milde regen. Ook daarna opnieuw weer drogend. Dit weertje echter onstuimig met veel wind, den 29_sten_ zelfs stormachtig. De **boeken** [graanschoven] en schelven waaiden over 't veld. Het is zeer druk met het dorschen, alles is rijp. Van de langdurige droogte hebben de gewassen niet uitstekend voor de zes hinders, was van den sommi-gen dat ook veel gebruik wordt gemaakt. De 1_ste_ week van Aug. is onstuimig met veel wind en onweersbuien. Den 5_den_ en 6_den_ viel er tamelijk veel regen, waarvan alles flink op-frischte. De stormachtige wind doet veel schade aan de overrijpe gewassen, die nog te velde staan. Het dorschen loopt reeds ten einde. Van eenige kanten is er nog bijna niets, zoodat er een geweldige graanmassa op 't veld staat. Hoe buitengewoon droog alles is, blijkt uit de verschillende veldbranden, veroorzaakt door koffievuurtjes en aangewakkerd door den sterken wind. De 2_de_ week van Aug. weer droog. Het dorsch-en is afgelopen en de **oogst** met groote haast binnengehaald, hetgeen iets belemmerd wordt door de staking van stoomdorschmachinepersoneel. Altijd door droog. Al-heel spoedig is alles binnen. Den 20_sten_ en 21_sten_ Aug. avond zware onweersbuien. De bliksem veroorzaakt vrijwel ongelukken in branden, (**Boerderij Reinders**). Later herstelde zich het weer opnieuw en bleef de droogte onafgebroken

aanhouden. Behalve **bieten** gaat niets en wat hooi is de oogst binnen. Geheel Sept. is, behalve den 15 en 16_den_ **regenachtig**, geheel droog. Den 25_sten_ is het zaaien begonnen en in één stuk door gegaan. Nog steeds droogte en warm. Drinkwatergebrek is groot, de weiden aller-treurigst dor en kaal. Altijd, altijd het zelfde. Tot den 17_den_ warm, daarna tot den 21_sten_ wat koeler, later weer een warmpje. Den 20_sten_ kleine regenbuitjes en 22 en 23_sten_ storm, met hagelbuien. Van dezen dag af loopt het vee niet meer in de weide, waaronder met bietenloof gevoerd worden, waar hun het drinkwater in vaten wordt aangebracht. Sommigen hebben het vee bin-nen op te stal staan in den stal. Den 23_sten_ Oct. na den storm hebben we ijs gestaud [gestaan/gehad]. De gracht is droog en wordt het vee met emmers water gegeven. De 28_ste_ Oct. zware storm. Het zeewater staat tot half den dijk. Er valt veel regen, hetgeen echter weinig in het heeft. Het klaverzaaien is bezig totdat er den 5_den_ Nov. vrij veel water viel, zoodat er wel water in de grachten kwam en de regenbakken gevuld werden.

Het ploegen is voor ons gedaan, voor velen echter pas begonnen en is de **bietenooft** die een tijdlang is stop gezet, wegens de uitgedroogde bieten, die niet kunnen **gerooid worden**, nog bij lange niet afgelopen. Tegen 4 uur van den 6 Nov een geweldige...

Opmerkelijke historische details op deze pagina:

- **"Koffievuurtjes" op het land:** Door de extreme droogte van 1921 waren de akkers zo gortdroog dat de vuurtjes die landarbeiders stookten om hun koffie op te warmen, spontaan leidden tot grote veldbranden die door de harde wind snel om zich heen grepen.
- **De staking bij het stoomdorsen:** De opkomende sociale onrust en de loonconflicten (die op de latere pagina's in detail met tabellen worden beschreven) zorgden in augustus 1921 voor een staking onder het personeel van de coöperatieve stoomdorsmachines. Dit vertraagde de inhaalslag van de oogst.
- **Bieten voeren en te harde grond:** Omdat de weiden totaal kaalgeschroeid waren door de zon, moesten de boeren het vee op stal of op het land bijvoeren met bietenloof. Tegelijkertijd was de kleigrond zo keihard uitgedroogd dat de suikerbieten niet meer gerooid konden worden zonder de machines of de bieten te beschadigen, waardoor de oogst tijdelijk moest worden stilgelegd.

..storm, over 't geheele land, welke vele ongelukken, en rampen tengevolge heeft. 's Avonds kalmeerde het weer en verliep het in regenbuien, later hagel en sneeuw met matige vorst. De volgende week droog en koud, doch geen vorst. Den 22_ste_ begon het te vriezen en iederen dag iets strenger. Al heel spoedig zijn de kanalen, en vaarten vastgevroren, en werden den 2_den_ Dec. de banen geopend. Het ijs is sterk en, over 't geheel vrij goed, doch door de droogte veel zand. Den 6_den_ Dec. matige dooi, hetgeen steeds sterker werd by prachtig, zacht weer, doch altijd zonder regen. Al heel spoedig is het ijs weer verdwenen en konden de achtergebleven werkzaamheden weer beginnen. Groote hopen bieten liggen nog langs het kanaal, die meer of minder toegedekt en bevroren zijn. Den 4 en 5_de_ Dec. pl. m. 10° F. Veel land wordt thans geploegd, zoodat er nog heel wat paarden in 't veld zijn. Den 6_den_ Dec. echter plotseling weersdooi weer met mooie, kalme dagen. Het ijs is spoedig weer verdwenen. Regen blijft echter nog steeds achterwege. Vooral ziet men de grachten nog zoo goed als droog. Eerst in de laatste week van Dec. kwam hierin verandering. Dag aan dag storm met regen en hagelbuien. Dagen achtereen staat het zeewater aan de dijk.

Unafgebroken bijna 14 dagen achtereen en door deze stormperiode was het oude jaar voorbij en het nieuwe begonnen.

Het winterzaad en de klavers hebben niet van den winter geleden. Wel zijn sommige perceelen klaver door kanker vernietigd. De wintergranen groeiden voorspoedig. Door de sterke droogte ging dat met de zomergewassen niet zoo vlug. Vooral zaderijen als maanzaad en lijnzaad kwamen onregelmatig op en groeiden langzaam. Door de onafgebroken droogte waren vooral ook de klaverlands havers matig. Enkele perceelen bewerkte grond, waar haver of planten werden geteeld mislukten. De droogte, welke bijna 't geheele jaar door onafgebroken aanhield, leverde eene oogst, als zelden of nooit is geleverd. Tot opbrengsten tot in het ongelooflijke en een natuurgezicht als zelden voorkomt. Stroo-opbrengsten buitengewoon. Alleen vlas bleef veel te kort. Vooral blauwbloei. Bieten waren middelmatig. Planten mislukten grootendeels. Nog minder stond het met de grassen **klaverlanden**. **Hooioogst** prachtig maar geen hooi. De weiden totaal verdord. Er is geen weide en geen drinkwater. Melkers zijn genoodzaakt krachtvoer toe te geven.

Wat opvalt aan deze pagina:

- **"Hooioogst prachtig maar geen hooi"**: Dit is een scherpe paradox van de auteur. Het weer om te hooien was door de aanhoudende zonneschijn weliswaar "prachtig", maar omdat het gras simpelweg niet had kunnen groeien door het watergebrek, was er uiteindelijk feitelijk "geen hooi" om binnen te halen.
- **Zand op het ijs**: De opmerking dat het ijs begin december wel sterk was maar "*door de droogte veel zand*" bevatte, laat zien hoe gortdroog de toplaag van de Groningse akkers was. De harde wind blies het losse stof en zand over het ijs van de sloten en kanalen heen, wat het schaatsen destijds bemoeilijkte.

Van den gewijzigden toestand is de verkoop van alle artikelen normaler. In tegenstelling met 't vorige jaar echter dit jaar bijna geen vlas omdat de hoge prijsverwachting van 't vorige jaar totaal was mislukt. Dit jaar echter zouden bieten opgeld doen, ten gevolge de hoge suikerprijzen. Deze werden door sommigen onzinnig veel uitgezaaid. 't Resultaat is echter ook hier negatief geweest, door de plotselinge daling, ook van dit artikel. De geweldige crisisprijzen veroorzaakte ware debacles. Zoo had de coöp. suiker_?_ fabriek „de Unie”, in één jaar een tekort van ruim f 800.000, zoodat alle oorlogswinsten weer verdwenen zijn. Vele industrieën staan stil of slepen zich met eenige uitgang voort. Van de geweldige Duitsche arbeids- en artikelenmarkt, dank zij de marken van pl.m. 3_ct_. later zelfs van 1_ct_., is alle concurrentie buitengesloten. Dan nog de taaie volharding en reusachtige werkkraft van het Duitsche volk, die het hoge economische loon, in het overige Europa als 't ware uit het zadel wippen. Hetgeen des te gemakkelijker gaat, omdat juist daar laksheid, genot en gemakzucht hoogtij viert. Zeer hoge loonen, en salarissen, en steeds minder uitvoeren. De Bolschewiki heeft echter meer en meer zijn ? gehad. De toestand in Rusland loopt meer en meer op een catastrofe uit als nooit te voren, in de wereldgeschiedenis is voorgekomen. Het geheele reuzenland is als 't ware een hongerstaat geworden, gedoemd om zich zelve te vernietigen. De overige wereld gaat zich thans met de arme bevolking te bemoeien om door voedingszendingen zooveel te redden wat nog mogelijk is. Niettegenstaande dat, blijven de zoogenaamde leiders halsstarrig vast houden om hun onzinnige moordideeën, terwijl, treurig genoeg, ook hier zoovele menschen zijn, welke, zij het dan op stilzwijgende en oogenschijnlijk vreedzame wijze, in dezelfde

richting sturen. Zal de wereld toch eindelijk mogen inzien dat groote uitgaven, niet door kleine inkomsten gedekt kunnen worden.

Arbeidskrachten zijn er overvloedig, terwijl werkeloosheid zich steeds uitbreidt. Eene omstandigheid waaraan de arbeider zelve het hardste medewerkt. Deels door de hoge loonen en deels door de onzinnige ondersteuning der zoogenaamde werkloozen. Dit is vooral de toestand in de veenen, waar...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De economische naweeën van de Eerste Wereldoorlog:** De schrijver beschrijft hier de zware naoorlogse economische crisis van 1921. De extreme prijsfluctuaties (eerst speculatie op vlas en suikerbieten, daarna een enorme prijsval) zijn kenmerkend voor deze instabiele periode na de oorlogsboom.
- **Faillissementen en de suikerfabriek:** De genoemde Coöperatieve Suikerfabriek „De Unie” (opgericht in 1914 in Groningen/Teteringen) leed destijds inderdaad gigantische verliezen door de plotselinge crash van de suikerprijs op de wereldmarkt. De 'oorlogswinsten' die tijdens de neutraliteit waren opgebouwd, verdampten in rap tempo.
- **Hyperinflatie in Duitsland:** Er wordt verwezen naar de Duitse mark die daalt naar "3 cent, later zelfs 1 cent". Dit markeert het begin van de beruchte Duitse hyperinflatie die in 1923 haar absolute dieptepunt zou bereiken. Doordat de Duitse mark waardeloos werd, kon Duitsland spotgoedkoop exporteren, wat de Nederlandse markt overspoelde en lokale concurrentie onmogelijk maakte.
- **De Russische Hongersnood:** De tekst beschrijft de situatie in Rusland onder de Bolsjewieken. In 1921-1922 heerste er een catastrofale hongersnood in de Wolgariregio (de Povolzhje-hongersnood), waarbij miljoenen mensen omkwamen. De "voedingszendingen" verwijzen naar de grootschalige internationale hulpacties, waaronder die van de Amerikaanse *American Relief Administration* (ARA) en Europese initiatieven.
- **Tijdsgeest en maatschappijkritiek:** De auteur steekt zijn conservatieve en kritische mening over de arbeidersklasse niet onder stoelen of banken. Termen als "laksheid, genot en gemakzucht" en kritiek op de "onzinnige ondersteuning der zoogenaamde werkloozen" (de vroege vormen van werkloosheidsuitkeringen) weerspiegelen de toenmalige spanningen tussen werkgevers en de opkomende arbeidersbeweging.

...eerst het uitvoeren van werkzaamheden onmogelijk is gemaakt door anarchisme_n_, een armoede en ellende heerscht, deze mensen van regeeringswege als 't ware worden gevoed en ze er niet aan denken, daarvoor te werken. Van-weert dit jaar worden overal de loonen ingetrokken, al gaat dit met groote moeilijkheden gepaard. Voor onze omgeving „de Noorder bond” zijn de loonen met 5% verminderd, zoodat de loonregeling met eenige wijzigingen als volgt is gewijzigd.

Mannen van 19 jaar en ouder: 17; 16_ouder_. Jongens: 18; 17; 16; 15; 14; 13 jaar.

Periode	Mannen (ct. p. uur) 17/16 j. (ct.)		Jongens (ct. p. uur per leeftijdscategorie)
12 Nov. – 12 Juni	37 ct. p. uur	22½ ct.	34; 30; 26; 22; 19; 15 ct.

12 Juni – 12 Sept.	47 ct. p. uur	28½ ct.	43; 38; 33; 28; 24; 19 ct.
12 Sept. – 12 Nov.	42 ct. p. uur	25 ct.	38; 34; 30; 25; 21; 17 ct.
12 Nov. – 12 Maart	30 ct. p. uur	18 ct.	27; 24; 21; 18; 15; 12 ct.
12 Maart – 12 Mei	35 ct. p. uur	21 ct.	31; 28; 24; 21; 17; 14 ct.
Vogelbinnenshalen	5 ct. p. uur meer	3 ct. p. uur meer	4½; 4; 3½; 3; 2½; 2 ct. meer
Roeien	2 ct. p. uur meer	1 ct. p. uur meer	2; 2; 2; 1½; 1; 1 ct. meer

Werkzaamheid / Categorie	Tarief / Leeftijden (van oud naar jong)
Zichtmaaïen, maaïen, binden	Meisjes: 20; 17; 14; 11 ct.
Wieden voor 12 u. h. f 1.10	26; 21; 17; 14 ct.
Wieden namid. f 2.10 [?]	23; 19; 15; 13 ct.
Vlas trekken p. 100 l. 84 c m [el?] f 1.24	16; 14; 11; 9 ct.
Klaverzaad pellen p. 100 kg f 1.24	13; 13; 13; 11 ct.
Platsscheppen p. vate f 1.50	3; 2; 2; 1½ ct.
Kunstmest strooien p. 100 kg 6½ ct. p. uur meer	1; 1; 1; 1 ct. meer
Stalkoenschoonen 5 ct. p. uur meer	3 ct. p. uur meer

Overige bepalingen, als ziekte, afstand der boerderij enz. evenals voorgaande jaren. De zichtloonen zijn bepaald op: Witkoren f 29.90 ; 35.40 ; Erwtten, boonen f 25.90 - 29.90 ; Koolzaad, mosterd en maanzaad f 27.90 - 31.40.

Het mannelijk dienstbode_n_ is ongeveer gelijk gebleven. Groot-knecht van f 200 tot f 450. Luiten van f 600 tot f 900. Kort-vrouwelijke is er hoger. Fuw-meid f 150 - 350 ; Dagmuesjes f 400 tot f 500. Vaste arbeiders f 600 boven de loonregeling of pl.m. f 1250.-. Het bietenwieden en andere losse werkzaamheden waren 15 % goedkoper. Fabriekskool van f 80.- tot f 100.-. Het dorschen geschiedt meest met de coöp. machine. In 't geheel werden 1753 zak koren gedorschen en geprest 121129 kg wil_en_stroo; 11942 mud stroo; 8758 koolg_en_ en 2557 kg maanzaad zijnde samen 142354 kg stroo. De kosten zijn tezamen voor dorschen en persen f 1280.38. Speculatie-dorschen is dit jaar...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De Noorder Bond & Loonpolitiek:** De auteur verwijst hier naar "de Noorder bond", een regionale werkgevers- of boerenorganisatie in het noorden van Nederland. Na de economische hoogconjunctuur rond de Eerste Wereldoorlog dwong de crisis van 1921 werkgevers om de loonen te verlagen ("intrekken"). De vermindering van 5% ging gepaard met "grootte moeilijkheden" (stakingen en sociaal protest).

- **Gedetailleerde Loonlijsten:** De tabel geeft een prachtig, zeldzaam inzicht in de historisch gelaagde loonstructuur van de landbouw. Loon werd strikt bepaald op basis van geslacht, exacte leeftijd (jongens vanaf 13 jaar verdienden aanzienlijk minder dan volwassen mannen) en het seizoen (de zomermaanden juni-september kenden door de oogstpiek fors hogere uurlonen).
- **Specifieke Landbouwtermen:**
 - *Zichtmaaien:* Het handmatig maaien van graan met een zicht (een korte zeis) en een pikhaak.
 - *Vlas trekken:* Vlas werd niet gemaaid, maar met wortel en al uit de grond getrokken om de lange vezels niet te beschadigen.
 - *Dienstboden (Groot-knecht, Luiten, Fuw-meid):* Dit verwijst naar het inwonend boerenpersoneel. De hiërarchie op de boerderij bepaalde het jaarloon (uitgedrukt in guldens, bijv. f 200 tot f 450).
- **Mechanisatie en Coöperatie:** Het gebruik van de "coöp. machine" (coöperatieve stoomdorschmachine) laat zien dat de mechanisatie in 1921 al flink op gang was, vaak georganiseerd in boerencoöperaties om de hoge aanschafkosten te delen.

De veeprijzen zijn in 't voorjaar buitengewoon hoog. Vooral het jonge vee. In 't bijzonder de kalveren. Melkvee bracht van f 400.- f 600.g._ Kalfvaarzen f 3.50 [f 350?] .__? Hokkelingen tot f 100.-. Ongeboren, zoogkalveren werden in middenprijs van f 80.- verkocht. Het andere vee naar verhouding. Slachtvee ongeveer f 1.- per ½ kg. In den herfst daalden de prijzen zeer. Ook al te gevolge de slechte hooioogst en daardoor ontstane duurte hiervan. Later echter deed de crisis zich gevoelen, zoodat de prijs van melkvee met eenige honderden guldens daalde, terwijl althans geen de minste veesorte reeds ? zijn te plaatsen.

Ook met de paarden, gaat het denzelfden weg. In 't voorjaar nog erg duur. Beste werkpaarden tot f 1000.-. Belgische merries tot f 1500.-. Later in den zomer dalende tot f 600.- / f 300.- en in den herfst totaal onverkoopbaar. Slechte beste Belgische merries zijn nu tot van pl.m. f 1000.- te plaatsen. Gewone werkpaarden tot f 500.-. Oldenburger veulens zijn te koop van f 100 tot f 150.-. Hits en Belgische merrieveulens brengen nog tot f 400 op. Slachtpaarden ongeveer f 100.-.

Schapen waren in 't voorjaar nog zeer duur. Slachtschapen f 60.-. Lammers van mei 12_ct_ [?] tot f 30.-. Later daalden ook hiervan de prij-zen, nl. op de schapen tot f 40.-; vette lammeren op 't hoogst nog tot f 40.-, mits in de herfst slechts f 20.-. Wel nog steeds onverkoopbaar.

Varkens zijn grootendeels in 't voorjaar op prijs gebleven. Slacht-varkens brachten nog 75 à 80 ct. op. Later daalde de prijs tot pl.m. 40 ct. per ½ kg. levend gewicht.

Het gevogelte is niet meer in prijs veranderd en zijn de eieren_?_ wegens de prijs van voer. Alleen jonge legkippen duur, pl.m. f 1.50.-. Boter, melk en eier zijn nog duur. Iets variërend van de_?_ De ? melk werd met 10 tot 15 ct. betaald. Eieren brachten van 10 c. tot 18 ct. per stuk op. Onder gewone omstandigheden varieerende van 12 tot 15 ct.

Met de landbouwgewassen staat het niet gunstig wat de prijzen betreft, alhoewel de opbrengsten abnormaal hoog zijn. Zie tabel pag 13 [?]. Alleen enkele artikelen maakten daarop eene uitzondering. De oude oogst bleef ongeveer stationair. De prijs van alle artikelen van_?_ 17 tot 24 ct. per kg._ van de_?_ van boonen of_?_ ? iets afwijkende. De...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De Vee- en Paardencrisis:** Deze pagina toont haarscherp hoe snel de agrarische crisis van 1921 om zich heen greep. In het voorjaar waren de prijzen door de naoorlogse schaarste nog torenhoog (een Belgische merrie voor maar liefst 1500 gulden, destijds een klein fortuin). In de herfst klapte de markt volledig in en was het vee "totaal onverkoopbaar".
- **Impact van de Droogte:** De extreme droogte die in de eerdere pagina's werd beschreven, eiste hier haar tol. Omdat er door de droogte nauwelijks gras en hooi was ("slechte hooioogst"), werd het voeren van vee onbetaalbaar ("duurte hiervan"). Boeren moesten noodgedwongen hun vee van de hand doen, waardoor de markt overspoeld raakte en de prijzen kelderden.
- **Historische Dierterminologie:**
 - *Kalfvaarzen:* Jonge koeien die voor de eerste keer gekalfd hebben of drachtig zijn.
 - *Hokkelingen:* Eenjarig rundvee (kalveren tussen de 1 en 2 jaar oud) dat in een 'hok' of stal heeft overwinterd.
 - *Hits:* Een 'hit' is een oud-Nederlandse benaming voor een klein type paard of pony (vaak een Shetlandpony of klein inlandse paard).
- **Levensonderhoud en Eieren:** De prijs van eieren (tot 18 cent per stuk) was destijds ongekend hoog. Ter vergelijking: een uurloon voor een volwassen man in de winter was volgens de vorige pagina 30 tot 37 cent. Twee eieren kostten dus destijds bijna een heel uur hard werken op het land.

...nieuwe oogst zette in met pl.m. f 12 tot f 14 verkoop. Daalde al heel spoedig bij ?_ prachtig winterweer, totdat de prijzen in Dec_b_r._ zeer laag waren, teruggelopen tot f 6.50. Laten zich weer verheffende tot f 11.00 en deze ? prijs de zich langer tijd bleef handhaven. Eene uitzondering maakten de groene erwten, welke reeds in den beginne al heel spoedig van pl.m. f 20.00 opliepen tot f 32.00. Reekten in markt ?_ en daarop weer langzaam terug liepen tot ze weer op f 14.00 à f 15 waren teruggekomen, waarop ze bleven staan. Geel ?_ in d_o_ [dit] begon op f 18, daalde tot f 22.00? om vervolgens weer op te lopen tot f 30.00. Hetzelfde deed zich voor bij lijnzaad en maanzaad. Beide laatste artikelen waren in Jan. 1922 gestegen tot resp. witbloem f 28.50 ; blauwbloei f 35.00 en maanzaad f 45.00. Vlas was in den zomer niet te verkoopen. Later liep de prijs tot op en werden vele partijen verkocht van Belgen voor 50 tot f 80.00 per 24 kg repen. Hooi was vrij duur. Klad stroo werd in 't begin van 't veld af geperst verkocht voor f 5.00 à f 6, later op levering gequiteerd voor f 10.00. Strooens werd eerst ?_ hoor duur verkocht, in den beginne voor f 5.00, later teruggelopen tot f 4.00. Stroo wordt wel strootje aflevering, doch de prijzen zijn hoog, nl. tarwe en rogge ?_ f 12.00 ; gerst f 13.- ; haver f 17.-. Koolstroo bracht f 11.- op, alles geprest thans spoor. Gerste- en haverstroo wordt naar Duitschland verzonden. De winterpeeeën waren eveneens ?_ duur. Alleen zaadpeelen, voor veevoeder korter, f 10.- per 100 kg en ?_gew._ Paardenbieten weinig handel pl.m. f 12.- ; fabriekswortelen werden voorloopig geleverd met f 10.- ; aardappelen, w_e_r_t_e_n_ [wortelen], tegen winterprijzen voor consumtie overeenkomstig tot f 6.-. Coöperatieve carlo_n_fabrieken._ in de 't vorige jaar en wegens droogte des ?_,_ zoodat we op het geleverde stroo

van de „Unie” oogstjaar 1920 nog c_or_r_ f 35 per 1000 kg moest bijpassen, plus het ontvangen drooggeld à f 10.-, brengt dat we van dezen oogst voorloopig geen bedrag ontvangen.

Veeziekten kwamen er niet voor. Ook plantenziekten zeer weinig. Slechts enkele perceelen erwten werden te vroeg geel.

Buitengewone werkzaamheden hadden niet plaats. Alleen werd de gracht en de dobben, welke door de droogte totaal uitgedroogd waren, gedeeltelijk gegraven. De gracht Noordszijde en pl.m. de helft oostzijde wordt_._ gedeelte_._

Met de gebouwen hadden geene veranderingen of vertimmeringen plaats.

De landprijzen zijn dit jaar opnieuw gedaald, alhoewel nog zeer duur. Eerste klasse land brengt van f 2500 tot f 3000 op. (32 deelen zeer gunstig gelegen). Twee klasse pl.m. f 2000; derde klasse van f 1000.- tot f 1500. De heel slechte landerijen zijn minder goed te verkoopen. ? land is heel en te duur in verhouding tot de...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Prijsontwikkeling Akkerbouwproducten:** De auteur beschrijft hier de grillige markt aan het einde van 1921 en het begin van 1922. Terwijl granen eind 1921 flink in prijs daalden door de crisis, schoten de prijzen van peulvruchten (groene erwten) en oliezaden (lijnzaad en maanzaad) juist omhoog. In januari 1922 bereikte maanzaad zelfs de destijds hoge prijs van 45 gulden.
- **Stroo-export naar Duitsland:** Het feit dat gerste- en haverstroo naar Duitsland wordt verzonden, sluit aan bij de eerdere pagina's over de Duitse markt. Ondanks de devaluatie van de Duitse mark was er blijkbaar een grote vraag naar voer en strooisel vanuit het buurland, mogelijk versterkt door de algehele Europese droogte.
- **Financiële Nadelen van de Coöperatie:** Een zeer interessant historisch detail is de naheffing van de coöperatieve fabriek („de Unie”). Omdat de fabriek (zoals op een eerdere pagina vermeld) enorme verliezen leed door de suikercrash, moesten de aangesloten boeren achteraf "bijpassen" (f 35 per 1000 kg stroo) over het voorgaande oogstjaar 1920. Dit laat de schaduwzijde zien van het vroege coöperatiemodel, waarbij boeren direct risicodragend waren voor de fabrieksverliezen.
- **Droogte en Grondonderhoud:** De extreme droogte van 1921 bood ook een unieke kans. Omdat de grachten en "dobben" (veedrinkpoelen of bluswaterkolken) volledig waren drooggefallen, konden de boeren deze "gedeeltelijk graven" (uitdiepen en opschonen). Dit was normaal gesproken onmogelijk als ze vol water stonden.
- **Daling van de Grondprijzen:** Na de enorme piek in grondprijzen tijdens en vlak na de Eerste Wereldoorlog, zette in 1921 de daling in. Desondanks was "eerste klasse land" met 2500 tot 3000 gulden per hectare nog altijd een enorm kapitaal voor die tijd.

...netto inkomsten, doch de vrees voor het aankopen van fondsen, en vooral aandelen in ondernemingen, op allerlei gebied, houdt den prijs van vaste goederen, nog altijd eenigszins op peil. Veel gaat er trouwens ook niet om.

De huurprijzen zijn dit jaar aanmerkelijk gedaald en bedragen thans van f 150 tot f 200 per h_.a._ voor goede tot beste bouwgronden. Slechtere naar evenredigheid. Ook de huurprijzen zijn in verhouding tot de toestanden, nog hoog te noemen.

Zoo werden in Nov. 1920 op aanvaarding 1 Mei 1921 o.a. verkocht eene boerderij te Middelstum, (westerwijtwerd) van de fam. Pordok groot pl.m. 11.04 h.a. eigen verkocht aan K. Pordok voor f 17.990.-; Te Oldehove eene boerderij van H. Westerdijk te Saaxum pl.m. 25 h.a., huur f 149.50 voor f 61.000.-. De boerderijen van de fam. Wed. J. Wiersum werden bij schatting aan Jac. J. Wiersum toegewegen voor resp. f 2800 en f 2400 plus kwelder f 300. (Schatters waren P. K. Westerdijk eene partij, S. Benninga andere partij en H. Allersma als onpartijdige. De boerderijen van de fam. Jac. Bruins eveneens van eene comm. betaald (G. Reinders en A. v. Bruggen) vermoedelijke prijzen: Zuidpool f 30.000.-; Noordpool f 2200. De boerderij van Weerd te Rasquert gekocht van Bosjes voor pl.m. f 2100 p. h.a..

Noordpolder Februari 1922

H. Allersma

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Vrees voor Aandelen en Vlucht in Vastgoed:** De auteur noemt een fascinerend economisch fenomeen uit de crisis van 1921. Omdat ondernemingen omvielen en aandelen door de beurscrash waardeloos werden ("vrees voor het aankopen van fondsen"), zochten mensen zekerheid. Men vluchtte in vastgoed en grond ("vaste goederen"), waardoor de grondprijzen ondanks de crisis toch nog enigszins op peil bleven.
 - **Groningse Topografie en Familienamen:** Deze pagina verankert het hele document definitief in het **Groningse Hogeland**. Er worden specifieke dorpen en buurtschappen genoemd:
 - *Middelstum* en *Westerwijtwerd*
 - *Oldehove* en de wierde *Saaxum*
 - *Rasquert* (vlakbij Baflo)
 - *Noordpolder*: De afsluiting vermeldt "Noordpolder Februari 1922", wat wijst op de Noordpolder nabij Warffum en Usquert.
 - **De Schrijver Geïdentificeerd:** Het document is ondertekend door **H. Allersma**. De familie Allersma is een bekend Gronings landbouwgeslacht. H. Allersma trad hier bovendien op als onafhankelijk "schatter" (taxateur) bij de verdeling of verkoop van boerderijen van lokale families zoals Wiersum, Bruins en Pordok.
 - **Boerderijnamen "Noordpool" en "Zuidpool":** Zeer herkenbaar voor de regio zijn de specifieke namen van boerderijen. De auteur noemt de boerderijen van de familie Bruins: *Zuidpool* (verkocht voor het forse bedrag van 30.000 gulden) en *Noordpool* (voor 2200 gulden, vermoedelijk een los stuk land of arbeiderswoning behorend bij het complex). Dit zijn historische boerderijen in de Noordpolder.
-